

1920. FEBRUÁR 15.

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

LIX. ÉVF.

KÖZLÖNYE

3—4. FÜZET

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 15-én.

* Előfizetési díj egy évre 80 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 K alapítványt tettek, valamint a rendes tagok az esedékes alap, kamat, illetőleg 20 K évi tagsági díj, valamint az 1920. évre alapító és rendes tagokra nézve egyaránt kivett 40 K pótdíj fejében kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 K-nál kevesebbet alapítottak, ezenfelül 10 K-t fizetnek.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

↔ A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közölhetnek. ↔

(Telefon : 37—22.)

Eddigi erdőgazdasági politikánk.

Irta: *Kaán Károly.*

1. Az alkotmányos idők beállta előtt.

A gazdasági politika, mely a százéves és ennél is nagyobb termelési fordulókra alapított erdőgazdálkodás irányítására hivatott, nem lehet ötletszerű. Gondos körültekintéssel kell az évszázados tapasztalatok nyomán haladnia, hogy utja a gazdasági célok irányát kövesse, és az ország közgazdasági haladásával is lépés tartson. Azonban az így irányított erdőgazdasági politika is csak olyan országokban tudott jelentősebb gazdasági eredményeket elérni, ahol erősebb politikai hullámverések vagy gazdasági megrázkódtatások nem zavarták meg a fejlődés irányát és menetét.

A parlamentáris kormányforma annyi kormányváltással kapcsolatban, mint ahogy az Magyarországon a múltban volt, nem kedvezhet az erdőgazdasági politikának akkor, ha a kormányzat adminisztratív szervezete gazdasági ügyvitelében nem független a parlamenten átszűrődő napi politikától. Nem lehet a kívánt mér-

tékben eredményes, ha az ország közgazdasági előrehaladásának a szakértők legjobb tudása szerint megjelölt irányát és terveit a politikusok ötletszerűsége magán- vagy osztályérdekeket, szóval egyoldalú pártpolitikát szolgáló igyekezete megzavarja.

A német birodalom országai úgy szervezték meg és úgy vértették körül kormányzati adminisztrációjukat, hogy az a lehetőség szerint független maradt a multban ott különben sem nagy emóciókkal, annál ritkábban kormányváltással járt napi politika esélyeitől. Tudott is erdőgazdasági politikájuk, amint hogy tudott közgazdasági irányu egyéb tevékenységük elsőrendű eredményeket produkálni. Erdőgazdasági sikereikkel az erdőszet terén mindenestre a vezetőserepet biztosították maguknak Európában.

A magyar erdőgazdasági politika természetszerűleg nem mutathat fel ilyen sikereket. Nem, mert a mult század gazdasági tevékenységét a napoleoni idők után Európa-szerte bekövetkezett gazdasági ellanyhulás, később főleg sikertelen szabadságharcunk után az alkotmány helyreálltáig tartott szomorú idők befolyásolták. Azóta pedig a politikai hullámverések is zavarták az attól sajnánalatosképen el nem szigetelt kormányzati adminisztrációt abban, hogy nyugodt mederben haladó tartós irányzattal, következetes és céltudatos erdőgazdaságpolitikai tevékenységet fejthessen ki.

A francia forradalom után egész Európán átlengett gazdasági reformeszmék főleg Nyugat-Európa egyes országaiban az erdők állományának jelentékeny pusztulására vezettek, s hatásuk bár nálunk sem maradt el, aránytalanul káros mértéket még sem ölthetett közlekedési eszközeink hiányossága miatt.

Az akkori kormányok különben helyes és okos törvényekkel is közrehatottak az erdők állományának konzerválása és pusztításuk megakadályozása érdekében. „Az erdők pusztításának megakadályozásáról“ szóló 1790. évi LVII. t.-cz.-nek, mely az erdők megóvását a közhatalomra bizza, majd „az erdők fenntartásáról“ szóló 1807. évi XXI. t.-cz.-nek, mely tulajdonképpen az elsőnek kiegészítése és részletezése, mindenestre jelentős volt a hatása.

Ma is érvényben levő erdőtörvényünknek, az 1879. évi XXXI. t.-czikknek indokolásában az azt előterjesztő kormány maga is elismeri, hogy „az 1790/91., 1807., 1836. és 1840-iki törvények

teljes tanuságot tesznek arról, hogy az akkori kor a maga és a jövő nemzedék érdekeit felfogva az erdőtulajdont megóvni s az erdőpusztítást meggátolni igyekezett¹⁾.

Ezek a törvények, tekintet nélkül a birtoknak jogi minőségére, igen helyesen *minden erdőt egyformán védelmükbe vesznek* és a vármegyék kötelességévé teszik, hogy az erdők állományának a tartamos okszerű gazdálkodáshoz *s vele egyben a természetes felújításhoz* szükséges állagára, a törvény szavai szerint „a közállományra” káros erdőpusztítást akár „pazarlás”, „tékozolás” okából, akár más okból történjék is az s „bárkitől eredjen is az erdők pusztítása”, a pusztítókra megállapított büntetés terhe alatt akadályozzák meg. Elrendelik továbbá, hogy szükség esetén vegyék az erdőt zár alá és szabályozzák a zárlat ideje alatt annak „mérsékelt” használatát, „tekintetbe vévén az erdő évenkénti sarjadékát, minőségét és jövedelmét is.”²⁾

„Sarjadék” alatt önként értetődőleg a természetes aláttelepedés útján keletkezett fiatalost kell érteni, miután akkor mesterséges uton alig ujitottak fel, vagy telepítettek erdőt s ahol tették, az is kopárokra szorítkozott és kísérletszámba ment.³⁾

1) Hogy mit kell a „közállományra káros erdőpusztítás” alatt érteni s hogy ennek megakadályozása végett mely esetekben tartozik a vármegye, illetve ennek a törvényhatósága közbelépni, azt is tüzetesen meghatározza az 1807. évi XXI. t.-cz. 1. §-a, amely egyben kellő világításba helyezi a törvénynek a természetes uton való felújítására irányuló törekvését. Eszerint az erdőpusztítás esete akkor következik be s az erdő további vágását akkor kell betiltani, ha „a bepanaszolt fél az erdővágásban világosan tulment azon a mértéken, amelyet a sarjnövés okszerűen követel, vagy ha a vágás a szükség világos esetén kívül oly időben és módon eszközöltetett, melynélfogva a törzsek sarjadékának okvetlenül tönkre kell mennie, vagy ha vágásnál a sarjadéknak a rendes módon való fenntartásáról nem gondoskodtak s végül ha az erdőirtás oly helyre vétegett foganatba, amely más használatra alkalmatlan, minélfogva letaroltatván, használhatatlanná válik”. Ime, az 1807. évi törvény, mely az erdőirtás fogalmát az erdő teljes letarolásával veszi egyenlőnek, a faállományától teljesen megfosztott és más művelési módra nem alkalmas erdőtalajt használhatatlannak tekint, miután akkor a mesterséges erdőtelepítésről, annak költségei miatt, de egyebek okából is, szó nem volt.

2) Lásd: Rochlitz D. „Erdészeti jogelveinkről.” Erdészeti Lapok, 1918., 18. füzet.

3) Lásd: Kaán K.: Decrett József élete és erdőgazdasági tevékenysége.

Azok a 100-tól 130 éves, eselleg valamivel fiatalabb erdők, amelyek főleg a korlátlan forgalmu birtokon az utolsó évtizedek prédájára kerültek s amelyek egy része a korlátolt forgalmu erdőknek ma valóban díszét, becsét és nagy vagyónértékét alkotja, ezen törvények rendelkezései és hatása alatt létesültek természetes uton. Azok az 50—70 éves dombvidéki közép- és előhegységi tölgy és más fánemü sarjerdők,¹⁾ valamint a hegyvidék ilyen kora, sokszor elegyetlen luczos állományai pedig, amelyek ma sok gondot adnak az erdőgazdaságnak, az elnyomtatás idejében gazdaságilag bevezetett tarvágások eredményei, amit nagyrészt cseh és más nemzetiségü idegen erdészek kezdettek Magyarországon.²⁾

Meg kell állapítanunk, hogy a szabadságharcunk leveretése óta az alkotmányos korszak bekövetkeztéig eltelt ezen szomorú 18 évi kormányzati működés nem fejtett ki feljegyzésre érdemes erdőgazdaságpolitikai tevékenységet és szomorú emlékét csak az akkori keletü erdőállományok viselik magukon.

Az erdőhasználásoknál ekkép gazdaságilag is mind szélesebb körben bevezetett tarvágásos rendszer a közlekedési eszközök fejlődése során hova-tovább kiterjedettebbé tette az erdőtarolásokat Magyarországon.

A jobbágység felszabeditása után az adott viszonyokkal számolni nem tudott birtokososztályunk fokozatos elszegényedése természetszerűen csak elősegítette az erdővagyón állagának kikezdését. Kezdetben ez kevésbbé volt számottevő. Alkotmányunk visszaállítása után azonban az akkor megnyilatkozott közzgazdasági fellendülés kapcsán hova-tovább nagyobb arányokat öltött.

Az urbéri rendezés is kedvezett a megindult tékozlásnak. A birtokos erdeje felszabadult a szolgalmak alól és ekként a lekötöttségtől. Nem volt akadályja tehát a prédarájutásnak. Az urbéresék

1) Budapest vidékét, a Duna és Maros mentét stb. nagymértékben borítják ilyen erdők.

2) A használat módjára és a felújításra vonatkozó üzemtervi rendelkezések katonai rövidséggel, hozzá nem értéssel s az elnyomott fél vagyónával keveset törődő módon így hangzanak: „Kahl abzutreiben und mit Fichte aufzuzursten“ (Tarrá vágni és luczczal beültetni).

pedig a magukéba jutván, önrendelkezési jogaiknak korlátokat nem szabtak.

A bányák és kohók körzetén kívül főleg a kiépült forgalmi eszközök mentén ért el nagy mérvet az erdőpusztítás. Olyan mértékben haladt előre, amely mértékben kiépültek a vasutvonalak, amely mértékben értékesíthetőkkel váltak az eddig hozzáférhetetlen rengetegegek.

Nagyon sok magán-, közbirtokossági, urbéri stb. erdővagyon romlása ekképen következett be.

Az alkotmányos idők beálltával, amikor is az újabb közgazdasági fellendülés az efféle pusztítások arányait fokozta, már mind hangosabban sürgetik az erdőpusztítást korlátozó intézkedéseket. Valóban nagy szükség is volt arra, hogy alkotmányos uton hozott törvény intézkedései biztosítsák az erdők fenntartását. Mégis az ugynevezett erdőtörvény az alkotmány bekövetkezése után csak tizenkét évről léphetett hatályba.

2. Az erdőtörvényről (1879. évi XXXI. t. cz.) és annak erdőgazdasági hatásáról.

Az erdőtörvény elé nagy várakozással nézett az ország; s mi most, negyven év múltán, sajnosan azt állapíthatjuk meg róla, hogy a várakozásnak csak részben felelt meg.

Ennek a törvénynek az országgyűlés akkori „erdőügyi bizottsága“ szerint az volt „a célja, hogy a máris aggasztó mérvet öltött erdőpusztításnak, amennyire lehet, vége vettessék és egy okszerű, állandóan biztos jövedelmet nyújtó kezelés állapíttassék meg.“¹⁾

Ezt a célját ez a törvény, sajnos, csak részben érte el! Részben azért, mert az ország erdőállományát tulajdonjogi minőség szerint két csoportra osztotta, s azok mindegyikére más és más anyagi jogszabályokat állított fel. A törvény 17. §-a ugyanis akként rendelkezik, hogy: „az állam, a törvényhatóságok, a községek, az egyházi testületek, az egyházi személyek, mint ilyenek

¹⁾ A törvény indokolása pedig: „az erdőtörvény feladata megakadályozni elsősorban a közgazdaságtól káros oly erdőpusztítást, hol a talaj okszerűen csakis erdőként használható; feladata továbbá a törvénynek az okszerű erdőgazdaság egyesek által le nem győzhető akadályainak eltávolítása“. Lásd: Erd. Lapok. 1878. évf. 230. old.

birtokában levő, továbbá a köz- és magánalapítványok, és hitbizományokhoz tartozó erdők, valamint a közbirtokossági erdők is addig, míg közösen használtatnak, üzemterv szerint kezelendők.

Ezekre a most felsorolt birtokkategóriákra tehát azt a köteleltséget rója a törvény, hogy erdeiket rendszeres gazdasági üzemterv szerint, tartamosan és okszerűen kezeljék, sőt tovább azt is rendeli, hogy ennek biztosítása végett szakképzett erdőtiszteket alkalmazzanak. Ezzel szemben a véderdőktől eltekintve, az egyéb erdőket teljesen szabadjára engedi, s a tulajdonosaiknak feltétlen talaju erdők irtásának titalmán és a kiirtott területek újra erdősítésének kötelezettségén kívül a gazdálkodási rendre, sőt az erdők állományának teljes kihasználására vonatkozó szabadságot engedi meg.

Ez a megkülönböztetés, mely hatalmas nemzetgazdasági kárral járó és soha vissza nem állítható sajnálatos következményeket vont maga után, sarkpontja, s egyben legnagyobb gyengéje a törvénynek. E mellett mind a mai napig okozója megannyi gazdasági bajnak, megrontója és irányítévesztője az azóta kifejtett erdőgazdasági politikának.

Kutatva a rendelkezés okát, annak mást, mint politikai hátteret megállapítani nem lehet. A törvény indokolásában a megkülönböztetés okául azt hozza fel a kormányzat, hogy „a magán-erdők kezelésébe való bővebb beavatkozást *sem országos érdek nem kívánja, sem elfogadott erdészeti jogelvek nem engedik*“. Az akkori országos gyűlés „erdőügyi bizottsága“ az „elfogadott erdészeti jogelvekre“ való merész utalást azonban teljesen lefontotta a képviselőház elé terjesztett jelentésében. Ebben ugyanis beismeri, hogy „ha a törvényjavaslat, *eltérőleg a más államokban ma már mindenütt elfogadott erdőtörvények elveitől*“, oly erdőségekre nézve határozza meg azoknak mikénti kihasználását, ahol a birtoklók magának a tőkének fogyasztására nem lehetnek feljogosítva, oka, mert a törvényjavaslatot benyújtó kormány és a bizottság többsége nem tartotta célirányosnak mai gazdasági viszonyaink között az erdőkezelés és kezelhetés szigorú szabványait a magánbirtokra is kiterjeszteni“. Majd így folytatja a jelentés: „A statisztikai adatok alapján hazánkban körülbelül 2,500.000 kat. holdnyi erdőség képez tulajdonképeni magán-

birtokot.¹⁾ Mindenesetre mind nemzetgazdasági, mind közgazdasági tekintetből egy oly jelentékeny érték, melynél *indokolt, ha arra az állam ellenőrzési jogát kiterjesztené*; — a bizottság átérzte ennek igazságát és daczára, hogy *helyesli az e tekintetben már mindenütt alkalmazott elveket*, e törvényjavaslat megszorításait a tulajdonképeni magánbirtokra kiterjeszteni nem javasolhatja *ezidőszerint*, szemben nyomasztó gazdasági és birtokviszonyainkkal.²⁾

A most idézettekől le kell szögeznünk mindenekelőtt azt, hogy a kormányzat az okok keresésében s eljárásának indokolásában világosan ellentmond önmagának. Le kell szögeznünk továbbá és különösképen azt, hogy a kormányzat a tulajdonképeni magánbirtokokra vonatkozó korlátozó intézkedéseket csak „ezidőszerint”, tehát a törvény életbelépésének időpontjában nem látta alkalmazhatóknak.

Bizonyára úgy vélekedtek akkor, hogy a magánjogoknak az erdőhasználat révén való ilyen korlátozása az alkotmány életbelépésének tizenkettedik esztendejében, a liberalizmusba vetett hit lényeges csorbája, sőt káros ellenhatások nélkül nem érhet a felsoroltakon kívül más, főleg pedig olyan birtokkategóriákat, amelyek tulajdonosaiból, vagy legalább is azok valamely érdekeltségéből az akkori országgyűlési képviselők egy jelentős része került ki. Manapság azonban ezzel szemben, és fölöttébb sajnosan azt kell megállapítanunk, hogy ennek a §-nak a birtokot, de főleg az erdővagyonot korlátozó rendelkezéseit éppen a kis- és középbirtok, tehát főleg azok a birtokkategóriák nélkülözhatték igen károsan, amelyek az azóta lezajlott változatos időkben az efféle konzerváló rendelkezésre különösképen reá szorultak volna.

A sajnálatos helyzetkép a következő:

Az ország 12,848.465 kat. hold erdejéből 4,653.758 kat. hold, vagyis 36·2°/o az olyan erdőterület, mely nem tartozik az 1879. évi XXXI. t.-cz. 17. §-a alá.

Ebből 2,819.000 kat. hold a 100 kat. holdnál nagyobb erdőbirtok, melyből 1,286.000 kat. holdon az erdőt letarolták, s ezzel

¹⁾ Ez a megállapítás, mint alább is látni fogjuk, nagyon téves, mert Magyarországon 4,653.758 kat. hold az olyan erdőterület, mely nem tartozik az erdő-törvény 17. §-a alá.

²⁾ Lásd: Erdészeti Lapok, 1879. évf. 277. old.

aránytalanul kikezdték, sőt sok helyütt teljesen el is pusztították azt a normál fakészletet, mely alapja az okszerű gazdaság vitelének, 146.000 kat. holdnak pedig még talaját is teljesen tönkretették s az kopárrá lett.

1,865.000 kat. hold a 100 kat. holdnál kisebb darabokra felaprózott erdőbirtok, melynek faállománya majdnem kivétel nélkül le van tarolva, talaja pedig jórészt elpusztult, teljesen elkopárosodott.

Ez a szomorú kép annál sajnálatosabb, mert megállapítható, hogy az erdőtvény életbelépte előtt a törvény korlátozó hatálya alá nem tartozott $4\frac{1}{2}$ millió kat. hold erdőterület kevés kivétellel gazdasági berendezésre alkalmas, eléggé konzervált s javarészt nagyobb birtok volt, mely azóta aprózódott fel s pusztult el főleg erdőállományában, sőt részben talajában is annyira, hogy mai állapota nemcsak erdőgazdaságilag fölöttebb elszomorító, de egész gazdasági kulturánkra is igen káros kihatásu.

E sajnálatos megállapításunk nem lenne teljes, ha nem mutatnánk reá arra a meglepő jelenségre is, hogy az ország erdőterületének az a része, amelyen az erdőtvény 17. §-a szerint az állam közvetlen felügyelete mellett üzemtervszerű rendszeres és tartamos gazdaságot kell üzni, a törvény életbeléptetése, helyesebben az erdők törzskönyvének első összeállítása (1885.) óta 702.983 kat. holddal apadt, addig a törvény korlátozó rendelkezései alá nem tartozó, tehát a tulajdonképeni magánerdők területe 299.689 holddal növekedett.

Az arány tehát az üzemtervszerű gazdálkodásra utalt erdők rovására jelentékenyen megváltozott, annak daczára, hogy ezeknek az erdőknek lehető szaporításáról a törvényhozás az állami erdővásárlási alapot létesítő 1884. évi XXVI. t.-cz. megalkotásával külön is gondoskodott.

Tehát nemcsak az erdőtvény 17-ik §-a alá nem tartozó erdők pusztulására vezetett a 17. §-ban foglalt megkülönböztetés, de az ugynevezett korlátolt forgalmu birtokok számottevő részének is romlását okozta.

E kategóriák közül főleg a közbirtokossági erdők azok, amelyek jelentékeny részének felosztásánál és a szomorú hirre vergődött erdélyrészi arányosításnál érezte káros hatását.

E korlátolt forgalmu erdők megbontására és magánkezekbe

juttatására irányuló közismert törekvések, üzérkedések, színleges eladások és a törvény kijátszását célzó egyéb visszaélések főleg ezeknél az erdőknél fordultak elő.

A közbirtokossági erdőknél különösképen azért, mert a törvény sokszor idézett §-a érthetetlen okokból ezen erdőknél csak addig kívánja meg az üzemtervszerű gazdálkodást, „amíg azok közösen használtatnak“.

Ezeknél tehát nagyon is hibáztatandó módon nem a közönség megbontását, a közbirtokossági erdő felosztásának lehetőségét akadályozza meg a törvény, de jogkorlátozó intézkedéseket s velük egyben költséggel járó üzemtervek elkészítését, okleveles erdőtiszt tartását írja elő arra az esetre, ha azok meg nem oszthatnának. Holott az erdőgazdaság természetének megfelelőleg nem az erdőfelosztást, de azt kellett volna a törvénynek minden eszközzel elősegítenie, hogy a törvény életbeléptéig feldarabolt erdők tulajdonjogilag, vagy legalább is gazdasági közösségben egybeolvastassanak.

Ha az előzőekben felállított feltevéseinkkel szemben az az állítás merülne még fel, hogy nem politikai ok befolyásolta a 17. §-ba foglalt sajnálatos, az országra annyira káros megkülönböztetést, akkor immár megállapíthatjuk azt is, hogy a közigazgatási érdekekkel ellentétben rövidlátással, ferdén beállított jogi elméletekért és az ugynevezett liberalizmus szolgálatában hoztuk ezt a mérhetetlen értékű és csak hosszú évszázadok múltán rendbehozható áldozatot.

A törvény indokolásának az a magyarázata, mely szerint az erdők rendjének szabályozásánál az volt a javaslat első és legfontosabb vezérelve, „hogy egyrészt az erdőtulajdoni szabad élvezetének joga megóvassék, de hogy másrészt megóvassanak azok a magasabb nemzetgazdasági és állami érdekek is, amelyek az erdőgazdasággal szoros összefüggésben állanak“, már magában igazolja, hogy először is az egyéni jogokat és a gazdasági szabadság védelmét kívánták biztosítani a nemzetgazdasági érdekek szolgálata mellett; ahelyett hogy elsősorban az erdőgazdasági s ezzel a nemzetgazdasági érdekek biztosítására törekedtek volna s az egyéni jogok érvényesítésének mértékét ennek a feltételnek a keretéhez szabták volna. Utóbbi esetben természetesen nem

szolgálhatott volna a törvény indokolása szerint az erdő fenntartására vonatkozó általános határozatok tervezésénél sem alapulvül az, hogy: „az erdőgazdaság észszerűen megengedhető legnagyobb szabadsága mellett:

- a) a talaj termőképessége ne veszélyeztessék és
- b) mások kétségtelen jogai és érdekei ne csorbítottassanak“.

Ha tényleg fontos cél és feladat az erdők fenntartása és a törvénybe ennek szolgálatában foglalunk rendelkezéseket, akkor ehhez alapulvül elsősorban nem az erdőgazdálkodás szabadságának védelme és emellett mások jogainak és érdekeinek biztosítása szolgálhat, hanem mindenekfelett az erdőgazdasági s vele a nemzetháztartási érdek, amelynek a magánérdekeket alá kell rendelni.

Ha erdőfenntartásról van szó, akkor a vonatkozó törvényes rendelkezésekben tényleg az erdők fenntartásáról, az erdő élőfakészletében rejlő s az okszerű gazdálkodáshoz szükséges tőkevédelméről és nemcsak a talaj termőképességének biztosításáról, meg az egyéni jogok védelméről kell gondoskodnunk.

A négy utolsó évtized szomorú tapasztalatai beigazolták, hogy az erdőfenntartás szolgálatában nemcsak efemer értékű, de teljesen értéktelen a talaj termőképességének a védelme, az erdő élőfakészletében rejlő tőke felhasználásának korlátlan szabadsága mellett.

A 17. § eseteiben, ahol korlátozza a törvény az erdők használatát, ahol védelmébe veszi az élőfakészletben rejlő tőkevagyonot nem alapul a rendelkezés gazdasági s vele nemzetháztartási érdekeken, hanem a törvény indokolása szerint azon a jogelven, amely a tulajdonos vagyoni jogi állására alapítja az okszerű gazdálkodás kötelezettségét. Ugy magyarázza ezt a törvény indokolása, hogy a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak nincs joguk a vagyonukban rejlő tőkét fogyasztani.

Amint az idők igazolták, a 17. §-ban foglalt ez a jogkorlátozás vagyonzkonzerválásra, „a mások kétségtelen jogainak és érdekeinek védelme“ pedig egy hatalmas vagyon elprédálására vezetett! Ha nem jogelvekből, jogvédelmekből és jogkorlátozástól való félelemből, de abból a közgazdaságilag egyedül helyes feltevésből és alappondolatból indul ki a törvényalkotás, hogy az erdő fenntartása közgazdasági érdek s ennek szolgálatában Kerekes

Kis Péter és herczeg Eszterházy erdeje között különbséget tenni nem lehet és nem szabad: akkor ma egy, azóta elpusztult hatalmas nemzeti vagyon birtokában lenne az ország és lennének annak volt tulajdonosai, akik azóta tönkrementek.

Anyagilag tönkrejutott középosztályunkat ma az oly olcsón prédára jutott erdőbirtoka menthetné meg és állíthatná még egyszer talpra, ha a törvény korlátozó intézkedéseit nem a hibásan alkalmazott liberalizmus, hanem az ország érdekei szabták volna meg.

De nemcsak a törvény sok oldalról megvitatott 17. §-ának félösen megszabott korlátozó rendelkezései hatottak közre a magán-, illetve nem korlátolt forgalmu erdőbirtok pusztulására. Közrehatottak a törvénynek más rendelkezései is, amelyekről szintén meg kell emlékeznünk. Közrehatott és igen sok esetben ártalmára volt az erdők fenntartásának a feltétlen és nem feltétlen erdőtalaj között való és alkalmazásában szerencsétlen különbségtétel.

Az erdőtvény ugyanis az u. n. „magánerdőkre“ nézve korlátokat csak a feltétlen erdőtalajon állók irtásának szabott, s azok újraerdősítésének kötelezettségét mondotta ki. Következésképpen korlátlan engedélyt adott a nem feltétlen erdőtalajon álló erdők irtásához.

Meg kell állapítanunk, hogy már magában a feltétlen és nem feltétlen erdőtalaj megkülönböztetése, vagyis annak megállapítása, hogy melyik talaj alkalmas állandó mezőgazdasági művelésre és melyik nem, még érdekeltségen kívül álló szakemberek között is nem egyszer vitás. Az a sok kopárság, amely az erdőtvény életbelépte óta keletkezett, azt is igazolja, hogy az ily értelmű minősítés nem járt sikerrel; és hogy állandó mezőgazdasági művelésre alkalmasnak jelöltek meg sok olyan erdőtalajt is, amelyik ilyen czélt szolgálni nem tudott és pár év multán tönkre is ment, elkopárosodott.

De egyébként is, ez a megkülönböztetés ilyen könnyed és más, figyelmen kívül nem hagyható föltételektől független beállításban szolgálhat pillanatnyi magánczélokat, de — miként a szomorú példák igazolják — sok esetben és végeredményében nem szolgál még magánérdekeket sem; annál kevésbbé szolgálhat közgazdasági érdeket. Nem lehet egyetlen kritériuma, nem lehet

független döntő tényezője annak, hogy valamely talajon erdőgazdasági művelést folytassak-e, avagy eltávolítsam-e, helyesebben: eltávolíthassam-e az egy évszázad alatt meggyült és újból csak ennyi idő alatt pótolható élőfatőkevegnyont, és valamely mezőgazdasági művelés alá fogjam-e az erdőtalajt, kiélve annak egy évszázad alatt meggyült humuszát.

Amint a sajnálatos tények igazolják, az erdőtörvény indokolásában is vázolt az a gondolat, hogy a törvény a korlátlan forgalmu birtokon ott biztosítsa az erdő fenntartását, ahol a talaj más művelésre nem alkalmas, de ott sem az élőfatőke konzerválására irányuló szigorú rendelkezésekkel, hanem csupán az újraerdősítés kötelezettségével, a többi talajt pedig juttassa a mezőgazdasági termelésnek: — egy végzetes hiba, ami elősegítette az erdővagyon pusztulását és emellett az esetek nagyobb számában nem járult hozzá a mezőgazdasági érdekek előmozdításához sem.

Ez a megkülönböztetés arra volt jó, hogy a könnyelműségre hajló birtokososztályunk a törvényes rendelkezések által tetteiben megnyugtatta, önrendelkezési jogának és gazdasági szabadságának lélekemelő tudatában először az élőfatőkét dobta prédára, majd ott, ahol ez lehetséges volt, az erdő évszázados humuszát használta ki arra, hogy egy-két évig trágyázás és minden nagyobb fáradtság nélkül buja termést biztosítson magának. Ha pedig a talaj mezőgazdasági művelésre továbbra is alkalmasnak bizonyult, úgy ilyen alakban, egyébként pedig mint legelőt vette igénybe és használta ezt minden gondozás és javítás nélkül addig, amig tönkre nem ment, kopárrá nem lett.

Nemcsak a hegyvidék és előhegység, de a nagyterjedelmű magyar síkfield és dombvidék mezőgazdasági művelésére is úgy közvetlenül, mint közvetve nagy kihatással van az erdő közelsége; gazdaságilag annyira fontos, hogy a mezőföldet erdő váltsa fel, vagy legalább is erdők tarkítsák azt, hogy a törvényben alkalmazott és most vázolt alapgondolatot közgazdaságilag igazoltnak el nem fogadhatjuk. Nem fogadható el ez a tétel különösképen Magyarország viszonyai szempontjából. azért sem, mert főleg a síkfieldön és dombvidéken nem az a hiba manapság, hogy kevés a mezőföld, hanem hogy rossz annak tulajdonjogi megoszlása; s mert a többtermelés problémája sem a mezőföldek szaporitá-

sán, de azon mulik nálunk, hogy ezt az Isten-áldotta földet belterjesebben és okszerűbben műveljük meg. Lehet és főleg lehetett a multban itt-ott korrekciókra szükség, de nem volt szükség arra, hogy ez a tétel a törvénybe foglalt formájában s annyi gazdasági kár okozójaként alkalmazást nyerjen, az erdőfenntartáshoz fűződő fontos érdekeknek ártalmára legyen!

Mert ennek az alapgondolatnak a törvénybe foglalása azt is jelenti, hogy nincs akadály a Temesben vagy Torontálban, sem Somogyban, Zalában, sem a Bácskában és egyebütt sem az összes erdők megsemmisítésének, ha a talaj mezőgazdasági művelésre is alkalmas és ha azok a tulajdon szempontjából a törvény 17. §-a alá nem tartoznak. Ezek szerint tehát nem az erdőkhöz fűződő fontos közgazdasági érdek, hanem a tulajdonjogi minőség, meg a földnek nem feltétlen erdőtalaju volta kritériuma az erdőfenntartás kérdésének s így ott, ahol e két feltétel tekintetében nincs akadály, ott az „egyéni jogok védelmében és a gazdasági szabadság“ jegyében készült erdőtörvényünk szerint az összes erdők akadálytalanul elpusztíthatók s a tulajdonos még a talaj újraültetésére sincs kötelezve.

A törvénybe semmiesetre ilyen célzattal foglalt e két kritérium alapján szabályozta tehát a törvényalkotó az erdők fenntartását, ami az erdőnek a tulajdonjogi minőség szerint annyira különböző megoszlása folytán, a nagyarányu erdőpusztítás mellett és egyébként is gazdaságilag nem egészséges s teljesen lehetetlen helyzetet teremtett.

De még a feltétlen erdőtalajon álló erdők újraerdősítéséről sem gondoskodik megfelelően a törvény! Elrendeli ugyan, mindenkre kötelezően, hogy a feltétlen erdőtalajon álló erdőket fenn kell tartani, de ott, ahol ezen rendelkezésnek a végrehajtása iránt kellene intézkednie, az ilyen erdőknek kifejezetten csak a kiirtását tiltja meg, s csakis a kiirtott részeknek újraerdősítését rendeli el. Arról azonban, hogy a letarolt, a kihasznált területeket újra beerdősítsék és addig, amíg feltétlenül szükséges, a legeltetés és más kíméletlen használat ellen tilalmazzák, nem gondoskodik. A véderdőknél erről a rendelkezésről különösképen már nem feledkezett meg a törvény, amiből azután az érdekeltek egészen jóhiszeműen, sőt jogosan is azt következtethetik, hogy a törvény

a feltétlenül fenntartandó erdőknek csak a kiirtását tiltja, újból való beerdősítését ellenben nem követeli meg.

A törvénynek az ilyen káros feltevésre módot nyújtó hiánya már magában véve is elégséges arra, hogy a feltétlen talajon álló magánerdőknek a fenntartását és termőtalajuknak a megvédését teljesen illuzóriussá tegye. Közismeretű ugyanis, hogy hazánkban, főleg pedig a hegyvidéken és az előhegységben az elpusztult erdők termőtalaja nagyrészt nem az „irtás“ következtében ment és megy ma is tönkre, hanem az a vágásterületek be nem erdősítésének és különösen a mértéktelen legeltetésnek esett és esik ma is még áldozatul.

Más értelemben rendelkeztek az 1790. évi LVII. és az 1807. évi XX. t.-cz.-ek és az akkori viszonyokhoz mérten jobb eredményel vették védelmükbe az élőfatőkevagyonot, mint az 1879. évi XXXI. t.-cz. Ezek a törvények különben az erdőfenntartás érdekeinek hathatósabb biztosításán kívül az erdő természetes felújításának szolgálatában is jelentős, a reánk ez időből maradt állományok tanúsága szerint igen eredményes hatással voltak. Ezzel ellentétben az 1879. évi XXXI. t.-cz. minden intézkedése — a véderdők kivételével — a tarvágás és mesterséges felújítás jegyében látott napvilágot.

A tarra-vágásnak ilyen progagálása azután a törvény rendelkezései alapján készült s az állományok, a talaj, a fekvés stb. különbségeivel kevésbé számoló sablonos üzemtervekben nyert szentesítést.

További folyománya, főleg a hegyvidéken, az a gyakori eset, hogy az erdő termőföldjének évszázados humusza az erdő faállományának gondatlan levontatásával elpusztul; a nap heve, az eső, sok helyütt pedig a legelő marha befejezi azt, amit a gondatlan használat megkezdett!

A tarra-vágás hozta igen gyakran kellemetlen ellentétbe az erdőgazdaság és mezőgazdaság érdekeit és teremtett a legelő kérdésében félszeg és egészségtelen helyzetet.

A legelőket, amelyek sok esetben meg nem felelő helyen és arra nem alkalmas terepen jelöltettek ki, a nép általánosságban elhanyagolta a legtöbb helyütt sohasem javította. Sok helyütt elkopárosodott, másutt bebokrosodott, benőtt a legelő s alig nyuj-

tott táplálékot az arra utalt marhának. Volt azonban és van ma is nem egy olyan eset, hogy a nagybirtokok közé ékelt községek a helytelen birtokmegosztás miatt egyáltalán nem tudtak s máig sem tudnak megfelelő legelőt biztosítani maguknak.

Ezzel szemben a tarra vágott erdő termőföldjén és annak évszázados humuszában a buja fűtermés mindig és főleg szárazabb időben arra ingerelte és ingerli ma is a gazdákat, hogy a marhájukat az erdővágás területeire hajtsák és ezzel tiltott helyeken sok esetben súlyos károkat okozva legeltessenek. Arra ösztökölte a gazdákat ott is, ahol rosszul kezelt és egyáltalán nem gondozott legelő állott ugyan rendelkezésükre, hogy minden megengedett és meg nem engedett módon és eszközzel újabb és újabb ilyen legelőterületeket követeljenek és járjanak ki többnyire politikai befolyás és közbenjárás révén.

Eltelkintve az igazolt esetektől, sok esetben nem azért kellett a legelő, mert nem volt, de mert valamely okból elromlott vagy legalább is nem ígért olyan táplálékot, mint a közeli vágás szűz termő talaja. Ennek mielőbbi igénybevételéhez az engedélyt sietve igyekezett kijárni vagy kijáratni a lakosság és azután ennek könnyen omló humuszát tiporta és ennek termőföldjét élte ki pár év alatt a marha, amíg az sivárrá lett; s ennek utána azután a legelő-kijárást újra kezdetét vette. Mindez, sajnos, ritkán javított a gazdasági helyzeten, mert a legelőkérdésben bajok ma is vannak, de sok, sőt igen gyakori esetben vezetett a kopárok, szaporodására.

A nyugat erdőgazdaságaiban, ahol a tarra-vágás helyett a természetes felújításra tértek át, az oly esetekben, ahol az erdei legeltetést végleg még be nem szüntették, ezek a bajok egyáltalán nem fordulnak elő, vagy nagyon is alárendeltek.

A múlt század elején, amikor még nálunk törvényes rendelkezések tiltották a tarvágásos fahasználatokat s ha nem is a mai modern és okszerűbb eljárásokkal, de mégis természetes uton újították fel az erdőt, — a kopárosodás esetei épp úgy, mint a legelő-kérdések koránt sem voltak a maihoz hasonló arányúak és súlyos természetűek.

A tarra-vágásnak folyománya végül az a sablonos, a talajt és a jövőbeli állományképzés érdekeit igen gyakran figyelmen

kívül hagyó erdőtelepítés, amely hegyvidéken az elegyetlen luczosok, az előhegységben az erdei fenyvesek, síkföldön ugyanezek és az ákáczosok létesítésében merült ki; ahol egyáltalán ültettek erdőt, s ahol ezek az ültetések sikerültek. Ámde mennyi a nem sikerült kultúra és mennyi a be nem ültetett terület és mennyi a kopár!¹⁾

Pedig az erdőtörvénynek a kopárjavítás biztosításának kérdésében is nagyok a hiányai.

A törvény ugyanis kötelezően csak az olyan kopárok beerdősítését rendeli el, amelyek talajának megkötése a szomszédos területek védelme szempontjából is szükséges; ellenben annak a sok, más kopár területnek a sorsát, amelyen a talaj termékenysége a helytelen gazdasági eljárások miatt már szintén tönkrement, vagy legalább is veszélyeztetve van, annak a körülménynek a káros következményei azonban a szomszéd birtokokra még ki nem hatnak, egészen függő kérdésnek tartotta fenn.

Különben az előbb említett veszélyes kopárok eseteiben is a törvény a tulajdonost elég naivan csak feljogosítja, de nem kötelezi a beerdősítésre; elrendeli azonban ehelyett azt, hogy akkor, ha a tulajdonos a beerdősítés jogával nem él, akkor a kopár terület beerdősítését, társulattá alakulva, az érdekelteknek kell eszközölniök.

A törvény hiányai és hibái miatt teremtett s az eddigiekben vázolt nehéz helyzetet még súlyosabbá tette az a körülmény, hogy a törvény az erdőrendészeti elsőfokú hatósági intézkedéseket s ezekben a törvény végrehajtását a vármegyék közigazgatási bizottságára bízta.

Aki részt vett valaha a magyar vármegyei közigazgatás intézésében, az tudja csak, hogy milyen hiányos biztosítékot, milyen kevésbé szilárd alapot nyert a törvény ebben a szervezetben. Az tudja csak, hogy a tiszteletreméltó kivételek mellett, hogyan érvényesült az eddig lepergett időkben az ilyen bizottságok határozatainál a politikai befolyás, a családi összeköttetés, a magán- és üzleti érdek egyaránt.

Véderdők kijelölése, legelőügyek, üzemtervek jóváhagyása, azoktól való eltérés stb. mindmégannyi elsőrendű szakkérdés, a

¹⁾ Sajnos, e tekintetben, mint egyáltalán nagyon hiányos a statisztikánk.

törvény rendelkezései szerint elsőfokon a közigazgatási bizottság elbírálása alá kerül.

Azok között a jelentős hiányok között, amelyek miatt az erdő-törvény sok jeles rendelkezése dacára célját az elvárt értelemben elérni egyáltalán nem tudta, mindenesetre számottevő szerepet játszik az a körülmény is, hogy az erdészeti igazgatás a vármegye retortáján szűrődik át, amelynél az erdőfelügyelő csak véleményező szerepre szorul. Képzelnék hozzá még, hogy az ország számban és térfogatban 40 év óta változatlan 20 erdőfelügyelői kerülete között nem egy van 800—900.000 kat. hold erdővel s a többihez is az erdők hasonlóan nagy komplexuma tartozik, amit az erdőfelügyelő ellenőrizni fizikailag képtelen.

Még egy klasszikusan tökéletes törvény sem biztosíthatná ilyen körülmények között a jó sikert. Annál kevésbé lehetett a most felsorolt hibák és hiányok mellett a szakközegek odaadó fáradozása dacára ennek a törvénynek jelentősebb eredménye hazánkban, ahol a végrehajtó szervek annyi üzérrel s annyi egyéb, abból élő, olyan tényezővel állottak és állanak szemben, akiknek minden furfangja a gyors meggazdagodásra irányuló érdekek szolgálatában és a törvény kijátszására irányuló törekvésekben merül ki.

Tartozunk annak megállapításával, hogy a törvény kijátszására irányuló ilyen törekvésekkel szemben az annak végrehajtásánál közreműködő szakközegek nem maradtak tétlenül. Igyekeztek minden célravezető eszközt felhasználni arra, hogy a törvény kijátszására irányuló törekvéseknek és üzelmeknek gátat vessenek. Sőt nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a szakközegek tevékenysége jórészt éppen ezen üzelmek és visszaélések ellen s azok megakadályozása érdekében folytatott fárasztó tevékenységben merült ki. Ilyen, annyi esetben meddő és semmiesetre sem az eredményes erdőgazdasági tevékenység jegyében teljesített munkát kellett a törvény végrehajtásánál közreműködő közegeknek végezniök, ahelyett, hogy erélyüket és jóra való munkásságukat jobb ügyhöz méltó buzgalmukkal és ügyszeretetükkel az ország erdőgazdaságának fejlesztésére és fölvirágoztatására fordíthatták volna.¹⁾

1) Rochlitz D.: Erdészeti jogelveinkről. Erd. Lapok. 1918. évf. 18. f.

3. Az 1898. évi XIX. t.-cz.¹⁾ méltatása.

Az erdőtörvénynek most vázolt hiányai nem jelentkeztek volna közgazdaságilag oly nagyarányú káros következményekkel, ha e törvényalkotást legalább 10—15 év multán egy másik törvény követi, mely tovább folytatja a megkezdett munkát s amely főleg a törvény 17. §-a alá tartozó és az előzőkben részletesen elbírált korlátozó intézkedéseket a magánerdőkre is kiterjeszti.

Az újabb törvényes rendelkezés azonban nem következett be ilyen időn belül, hanem csak 19 év multán és akkor sem a fentiekben kívánatosnak jelzett alapon. És ha indoklását azzal is kezdi, hogy a tervezet „tulajdonképen az 1879. évi XXXI. t.-cz.-nek (erdőtörvénynek) a kiegészítését képezi“ és mi azt magunk is igazolhatjuk, nem hozta mindazt, amit mai megítélésünk szerint a közgazdasági érdekek követeltek és nem olyan irányban, mint ahogy fejtegetésünk természetes folyományaként logikusnak látszik.

Nem hozta ugyanis az erdőtörvény fentebb sokat vitatott 17. §-ának módosítását, illetve az abba foglalt rendelkezések kiterjesztését a nem korlátolt forgalmu, az u. n. magánbirtokokra és ezzel általánosítását minden erdőre. És nem hozott az erdőtörvény sok egyéb hiányait pótló határozatokat.

Az 1898. évi XIX. t.-cz. nem változtat az erdőtörvény 17. §-ának rendelkezésén, hanem az abban felsorolt birtokkategóriák egy részének az erdőtörvény 21. §-ában előírt azt a követelményt igyekezik biztosítani, hogy „erdeik és kopár területeik kezelését aránytalan megterhelhetetés nélkül is szakértő és törvényes munkó-
déssel bíró erdőtisztokra bízassák“.²⁾ A törvény indokolása szerint

1) A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt urbéreszek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról.

2) E birtokkategóriákat a törvény 1. §-a a következőképen sorolja föl:

a) a kis- és nagyközségek, továbbá az 1873. évi XXX. t.-cz. 2. §-ban említett községek (vagyonközségek), mint ilyenek birtokában levő erdők;

b) az urbéri rendezés alkalmából, erdőilletőség fejében, a volt urbéreszek tulajdonába átment, közösen kezelt erdők;

c) az urbéri rendezés alkalmából, legelőilletőség fejében, a volt urbéreszek tulajdonába átment, közösen kezelt erdők, amennyiben az 1879. évi XXXI. törvénycikk, 2. vagy 4. §-ának hatálya alá esnek;

d) a volt urbéreszeknek ajándékozás, vétel, csere útján, vagy más jogcímen

módot kíván ezenkívül nyújtani a kormánynak arra is, hogy a kopárok keletkezését megakadályozza, a meglévő kopár és vizmosásos területek beerdősítését hathatósan felkarolja és hogy a közigazgatás körében előforduló erdészeti teendők ellátására a törvényhatóságoknak megbízható állami szakközegeket bocsásson rendelkezésre.

Gondoskodni kíván végül a törvény arról is, hogy a közbirtokosságok és a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő közösen használt erdők gazdasági ügyvitelét törvényesen szabályozza s ezáltal — mind az indokolás mondja: — a közbirtokosságok és volt urbéresek vagyonkezelése körül tapasztalható rendezetlen és káros állapotokat megszüntesse.

Mindenesetre nehéz feladatokat állít ez a törvény az erdészeti elé; de szerintünk az akkori kormányzat már ott tévedett, amikor egyes, magukban kiemelt kérdések elszigetelt orvoslását és ezek külön céljára az állami erdőhivatalokban új, az eddigiekkel kapcsolatba nem hozott intézmény létesítését és kifejlesztését tűzte maga elé; ahelyett, hogy az erdőtörvény teljes revízióját, az erdőhöz fűzött összes közgazdasági kérdések egész komplexumának újabb elbírálását, előbbrevitelének törvényes biztosítását és organikus fejlesztését vette volna tervbe.

birtokába jutott, közösen kezelt erdők, amennyiben az 1879. évi XXXI. törvény-czikk 2. vagy 4. §-ának hatálya alá esnek;

e) a törvényhatóságok, a törvényhatósági joggal felruházott városok és rendezett tanácsú városok, mint ilyenek tulajdonában levő erdők, ha a jelen törvény életbeléptetése idejében szerződés alapján már az állam által kezeltetnek, vagy amennyiben ez az eset nem forog fenn, ha jövedelmezőségük külön erdőtiszt tartását nem engedí meg;

f) az egyházi testületek és egyházi személyek, mint ilyenek birtokában levő erdők, továbbá a köz- és magánalapítványok- és hitbizományokhoz tartozó erdők, a közbirtokossági erdők és az 1879. évi XXXI. törvény-czikk 17. §-ának hatálya alá eső részvénytársulati erdők, ha a jelen törvény életbeléptetése idejében szerződés alapján már az állam által kezeltetnek, vagy amennyiben ez az eset nem forog fenn, ha birtokosaik, a jelen törvény életbeléptetésétől számított hat hónapon belül, külön szakértő erdőtisztet nem alkalmaznak;

g) az 1879. évi XXXI. törvény-czikk 165. §-a és az 1894. évi XII. törvény-czikk 13. és 14. §-ai szerint beerdősítésre kijelölt kopár területek közül azok, amelyek a jelen szakasz a)—f) pontjainak hatálya alá eső erdők birtokosainak tulajdonát képezik, továbbá azok a kopár területek, melyeken az erdősítést az 1879. évi XXXI. t.-cz. 166. §-ában említett társulatnak kell eszközölni.

Fennebbi fejtegetéseink igazolhatják, hogy az erdőtörvénynek számos és jelentős hiányai vannak.

Szélesebb mederben tervszerűen végrehajtott eljárás mellett nem lett volna szükség még arra sem, hogy a kormányzat egy nagyobb törvénybe foglalja egybe a megoldásra váró összes kérdéseket.

Megfelelő tagolódással kikerekített, de mégis szervi kapcsolatban álló s rövid időközökben egymásután életbeléptetett törvények az összes megoldásra váró kérdésekre kiterjesztett koncepczióban s az eddigi eredmények és hiányok számbavételével, már évtizedek óta organikus alapon és jelentékenyen fejleszthették volna a magyar erdőgazdaság ügyét.

Ilyen módon s az erdőtörvény alapján tovább építve, nem került volna arra a sor, hogy törvényhozás után, a meglévőön kívül még egy organizációval, az állami erdőhivatalokkal hálózák be az országot, amikor az erdőtörvénynyel létesített erdőfelügyelőségi intézmény fejlesztését a közszükség annyira sürgette és amikor abban az esetben, ha a törvény 17. §-át a kormányzat a magánerdőkre bármi okból már kiterjeszteni tényleg nem kívánta, legalább szűkebb hálóba fogta volna, kisebb és eredményesebben ellátható kerületekre bízta volna az erdőhivataloknak szánt munkakör bekapcsolásával az erdők felügyeletét és ezzel a magánerdők ellenőrzését is.¹⁾

Nyugat-Európa fejlett erdőgazdaságainak közigazgatási rendszereiben szinte kivétel nélkül az az elv érvényesül, hogy az államilag adminisztrált erdőgazdaságokat az erdő fenntartására vonatkozó törvényes rendelkezések tekintetében külön ellenőrzés alá fogni fölösleges, mert az állam minden közegetől egyformán elvárja, hogy a törvényeket betartsa.

¹⁾ Ha figyelembe vesszük, hogy ennek az intézménynek a fejlesztése az erdőtörvény felhatalmazása alapján és újabb törvényes intézkedés nélkül is lehetséges, érthetetlen, hogy a kormányzat az erdőfelügyelői intézmény fejlesztését az újabb törvény tervezéséig eltelt 20 év alatt nem segítette elő; de még érthetlenebb, hogy az új törvény tervezésénél az erdőfelügyelői intézményt az erdőfelügyelőségek számának szaporításával és az erdőhivataloknak szánt munkakör bekapcsolásával, vagy megfordítva az erdőfelügyelői teendőknél a sokkal szűkebb hálózatu erdőhivatalokra való átruházásával nem fejlesztette.

Ha ilyen okszerű elvekből indul ki a kormányzat és ha számba veszi azt is, hogy közel 20 évig nem vette tervbe az erdőtörvény kiegészítését. az 1898. évi XIX. t.-cikkkel napvilágot látott kormányzati intézkedéssel, mindenesetre gondoskodni kellett volna arról, hogy a törvényben elég szűk kerületi hálózattal kontemplált új szervezetet (az erdőhivatalokat) úgy építse ki, hogy az az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó, de államilag el nem látott erdőknek, valamint a magánerdőknek felügyeletével is megbízható legyen.¹⁾

Ennek a törvénynek egyébként talán leglényegesebb hiánya, hogy az állami ellátásba vett erdőknek csak adminisztrálását vállalja és törvénybe nem való részletes felsorolással leszögezi²⁾ azokat a teendőket, melyek az állami erdőhivatalokra várnak.

1) Az ország	12,848.465 kat. hold
erdejéből levonva a kincstári...	2,051.451 " "
a közalapítványi	142.301 " "
és az 1898. évi XIX. t.-cz. alapján állami ellátásba vett erdőt	3,612.712 " "
külön erdőfelügyelet alá esett volna	7,041.911 " "

2) Az 1898. évi XIX. t.-cz. 11. §-a szerint:

„A m. kir. erdőhivatal feladatát az 1. és 2. §-okban felsorolt erdők és kopárterületek kezelése körül az összes teendők képezik, melyeknek végzéséhez erdészeti szakképzettség szükséges; nevezetesen:

a) kijelöli a birtokosok által rendelkezésre bocsátott hiteles adatok alapján a birtokhatárokat; intézkedik a határok állandó megjelölése iránt; felügyeli arra, hogy a határjelek állandóan fenntartassanak;

b) teljesíti a birtokok felméréséhez, térképezéséhez és gazdasági beosztásához szükséges mérnöki munkálatokat; kimutatja és nyilvántartja a birtokok területét;

c) elkészíti az ideiglenes és rendszeres gazdasági üzemterveket és azokat a munkálatokat, melyek a rendszeres gazdasági üzemtervek időszaki átvizsgálása végett az erdőrendészeti hatóságnak betérjesztendők;

d) kijelöli a helyszínen a gazdasági üzemtervek rendelkezései és az erdőrendészeti hatóság külön intézkedései alapján a foganatosítható használatokat; tervet készít és utbaigazítással szolgál a használatok foganatosítására nézve; felügyel a használatok gyakorlásánál a törvények és rendeletek megtartására;

e) kijelöli a helyszínen az erdőösítéseket és mindazokat a teendőket, melyek az erdő védelme, ápolása és a gazdaság emelése érdekében foganatosítandók; tervet és költségvetést készít a végzendő munkákra, utbaigazítással szolgál a kivitelre nézve; ellenőrzi a munkálatok teljesítését;

A törvény ezt a rendelkezését az erdőtörvényre való hivatkozással fedezi, amikor indokolásában azt mondja, hogy a kormányzat a kérdéses erdők állami ellátásának átvételével „csupán azoknak a szakteendőknak az ellátásáról kíván gondoskodni, melyek az erdőtörvény (1879. évi XXXI. t.-cz.) 21. §-a értelmében a rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezelt erdőkben szakértő erdőtisztnek kell végezni”.

Le kell szögeznünk mindenekelőtt, hogy tévedésen alapul az a feltevés, mintha az erdőtörvény 17. §-a az abban felsorolt birtokkategóriák erdőtisztjeitől csak azoknak a teendőknak az ellátását kívánna meg, amelyeket az 1898: XIX. t.-cz. az állami erdőhivatalokra ró. Megfordítva állíthatjuk, hogy kizárólag azoknak a feladatoknak a teljesítésére, amelyeket az 1898: XIX. t.-cz. 11. §-a előir, mind a mai napig az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó birtokkategóriák

f) megállapítja az értékesítés alá kerülő fakészletek és más erdei termékek becsértékét, ugyszintén minden más erdei haszonvétel becsértékét; javaslatot tesz az erdei termékek felosztására, vagy azok értékesítésének módjára és feltételeire nézve;

g) felügyel a birtokos által alkalmazott erdőőrökre; nyilvántartja a tudomására jutott erdei kihágásokat; intézkedik a tetten nem ért kihágók kinyomozása iránt; jogosítva van az erdei kihágást elkövetők ellen az illetékes bírósághoz külön meghatalmazás nélkül is panaszt előterjeszteni; a birtokost az eljárás további folyama alatt a bíróság előtt képviselni és a megengedett jogorvoslatot használni, valamint a birtokos felhatalmazása esetében a kárra nézve egyeséget kötni;

h) az illetékes erdőrendészeti hatóságnak bejelenti az erdőrendészeti áthágásokat s teljesíti azokat a szakmunkálatokat, melyek az eljárásnál a tényállás megállapítására szükségesek;

i) felvilágosítással szolgál és véleményt ad a birtokosoknak és az illetékes hatóságoknak az 1. és 2. §-okban említett erdők és kopárterületek kezelésére vonatkozó minden kérdésben.

A m. kir. erdőhivatal jelen szakaszban meghatározott hatáskörének további részleteit és az eljárást a földművelésügyi miniszter rendeletileg állapítja meg.

Nagyon téves a törvény most idézett szakaszának az a kijelentése, hogy a most felsoroltak volnának azok az összes teendők, amelyeknek végzéséhez erdészeti szakképzettség szükséges. Ezek szerint az összes gazdasági teendők, kezdve a fatermeléstől, egészen a fa és egyéb erdei termények feldolgozásáig, a gazdasági és szállítási berendezések létesítése s hasonló egyéb munkálatok szakképzettséget nem igényelnek.

tulajdonosai vagy haszonélvezői, sőt még a 17. § alá nem tartozó magánbirtokosok sem tartanak erdőtisztet.¹⁾

Ezzel az intézkedéssel megpecsételte a törvény az állami erdőhivatalok sorsát és azokét az erdőbirtokokét is, amelyek ellátását ezekre a hivatalokra bízta.

Megpecsételte a hivatalok sorsát, mert törvénybe szögezte le és nem a földmívelési kormányra bízta a hivatalok ügykörének megállapítását s ezzel csirájában megölte a hivatalok tevékenységének fejlődésképeségét.

De megpecsételte az erdőbirtokoknak a sorsát is; amikor a törvénybe foglalt hatáskörrel bízta állami közegekre azok „kezelését“, mert amint a törvény indokolása is mondja, emellett „az anyagi munkák“ végzéséről, tehát az összes erdőgazdasági teendőkről, továbbá az anyag- és pénzkezelésről, az erdővagyon őrzéséről s általában mindazon teendőkről, amelyek felelősséggel vannak összekötve, maguknak a birtokosoknak kell gondoskodniuk.

Az indokolás azt mondja, hogy ezeket a feladatokat „az állam legfeljebb csak akkor vállalhatná el, ha a birtokosok az erdők hasznával való rendelkezés feltétlen jogáról lemondanának s azt legalább részben az államra ruháznák át; erre azonban — úgy mond az indokolás — a birtokosokat kényszeríteni nem lehet, de nem is volna szükséges, mert az olyan kisebb erdőknél, mint amilyenekről itt általában véve szó van, az utóbb említett vagyonekezelési teendőket a birtokosok maguk is könnyen és jól elvégezhetik, sőt a legtöbbször még olcsóbban is, mint az állam tehetné“.

Meg kell állapítanunk, hogy nemcsak „vagyonekezelési“, hanem azokról az elsőrendű és legfontosabb gazdasági teendők-

1) Az indokolás egy másik részében már úgy van beállítva ez a kérdés, hogy az illető birtokok állami ellátása az erdőgazdasági teendők csak egy részére, a tulajdonképeni erdészeti szakteendőkre fog kiterjedni, az anyagi munkák teljesítéséről ellenben, mint például fatermelésről és szállításról, továbbá az anyag- és pénzkezelésről, az őrzésről és általában mindazon teendőkről, amelyek közvetlen anyagi felelősséggel vannak egybekötve, maguknak a birtokosoknak kell gondoskodniuk.

Ezek szerint tehát a tulajdonképeni erdőgazdasági teendők, amelyekkel anyagi felelősség is jár, nem „tulajdonképeni erdészeti szakteendők“. Olyan állítás, amelynek helyességét soha el nem ismerhetjük!

ről van szó, amelyekre az állam egyáltalán nem vállalkozott. Meg kell állapítanunk továbbá, hogy nemcsak kisbirtokosokról van szó, hanem nagyarányú községi és közbirtokossági erdőkről, valamint a volt urbéreseknél nem egy jelentős erdőbirtokról is.¹⁾ És meg kell állapítanunk azt is, hogy az egymás mellett vagy egymáshoz közel elterülő kis erdőbirtokok közös gazdasági ellátása az erdőgazdálkodás közismert természete szerint sokkal előnyösebb s amellet az ellátásnak ilyen irányba terelése a helyes erdőgazdasági politika nézőpontjából s egyben közigazdasági érdekekből is annyira fontos, hogy azt itt eléggé kiemelnünk alig lehet.

Meg kell állapítanunk végül, hogy a kormányzat ennek a törvénynek a tervezésénél is beleesett ugyanabba a hibába, amibe az erdőtörvény alkotói estek az egyéni jogok és a gazdasági szabadság védelmével; mert az ország és a nemzetháztartás igen nagy kárára éppen azoknak az erdővagyonra pusztult el, akiket figyelmes kimélethől a törvény szigora alá vonni nem kívántak. Az indokolás szerint az adott esetben is arra az álláspontra helyezkedik a törvény tervezője, hogy az állam csak akkor vállalhatná a községi, közbirtokossági és egyéb hasonló tulajdonjogi természetű erdőbirtokok, erdőgazdasági ügyeinek ellátását

1) Igy állami ellátásba került az országban:

2000— 3000 kat. holddal	86 erdőbirtok,
3001— 4000 " "	4 "
4001— 5000 " "	25 "
5001— 6000 " "	19 "
6001— 7000 " "	7 "
7001— 8000 " "	4 "
8001— 9000 " "	10 "
9001—10000 " "	2 "
10001—11000 " "	2 "
11001—12000 " "	5 "
12001—13000 " "	3 "
13001—15000 " "	2 "
15001—17000 " "	2 "
17001—19000 " "	3 "
19001—23000 " "	2 "
23000 " "	1 "
45000 " "	1 "

is, „ha azok az erdők hasznáról való rendelkezés feltétlen jogáról lemondának s azt legalább részben az államra ruháznák“. „Erre azonban — úgy mond az indokolás — a birtokosokat kényszeríteni nem lehet.“

Ez a felfogás az erdőgazdálkodás állami ellátása esetére merőben tarthatatlan! Különbösen is jogok, amelyek korlátlan és nem szabályozott élvezete ellenkezik a köz s így az állam érdekeivel, de még inkább azok a jogok, amelyek korlátlan élvezete, ha pillanatnyi hasznot is hozna egyeseknek, de végeredményben árt a köznek, sőt nem egyszer azokra is káros, akiket illet: egy ország közgazdasági kérdéseinek intézésére vonatkozó tervezetnél nem számíthatnak különös figyelemre, sőt legtöbbszörre kiméltre sem.

Ellenkezik ez az álláspont jogi elméletekkel, de bizonyos, hogy nem ellenkezik az ország közgazdasági érdekeivel; az erdőgazdasági kérdések pedig annyira kapcsolatosak a nemzet-háztartási s ezzel az országos érdekekkel, hogy azoknak a magán-érdekeket, sőt még bizonyos jogi elméleteket is feltétlenül alá kell rendelni. Különbösen is azt igazolja az erdőgazdasági történelem és azt igazolják statisztikai adatokkal támogatott előző fejtegetéseink is, hogy az erdőhöz fűzött bizonyos magánjogoknak az államháztartás és ezzel közgazdaságunk egészséges fejlődése érdekében kívánatos korlátozása végeredményében egyesek javát is legjobban szolgálta és bizonyos, hogy jövőben is szolgálja.

Le kell tehát már egyszer számolnunk azzal, hogy az „egyéni jogok“, „gazdasági szabadság“ és egyéb ilyen, mindenestre szép jelszavakat a közgazdaság minden ágazatához tartozó kérdések elbírálásánál egyformán érvényesítenünk s ezzel egyes közgazdasági ágak boldogulását a köz végtelen kárára aláásnunk nem lehet és nem szabad! Le kell számolnunk azzal is, hogy egyáltalán nem illethetik meg ugyanazon jogok az erdőföld tulajdonosát, mint a mezőföldéét, amint nem művelhető a föld mélye bányászás útján sem ugyanazon jogok alapján, melyek a föld felső rétegének művelésére vonatkoznak.

Az évszázados fatöke eltékozlása évszázados, sőt több évszázadra kiható súlyos következményekkel járhat! Ennek a fatöke-vagyonnak okszerű használatát tehát jogkorlátozó állami szabá-

lyozás nélkül az egyéni elhatározások esélyeinek és következményének kitenni nem lehet.

Nem így van ez a mezőgazdasági művelésnél. Azért is, amely indokolatlan bárkit is korlátozni abban, hogy mit neveljen a mezőföldjén, olyannyira indokolt az állam beavatkozása még abba is, hogy ki hogy művelje meg az erdőföldjét. Hasonlóan indokolt a fatőkevagyon használatának a gazdasági okszerűség határáig menő korlátozása is, mert előfeltétele a tartamos erdőgazdaság üzésének; és indokolt végül a magánerdők gazdaságának állami ellátása is ott, ahol azoknak szakszerű üzésére más és megfelelő biztosíték rendelkezésre nem áll. Pedig ez az esete éppen azoknak a birtokkategóriáknak, amelyekre a kérdéses törvény vonatkozik.

Meg kell állapítanunk, hogy az erdőgazdálkodásnak állami ellátása még egyáltalán nem jelenti a birtokosra nézve „az erdők hasznáról való rendelkezés feltétlen jogának“ elvesztét, de még csorbitását sem; hanem csak azt, hogy az erdővagyon az állam őrzi, az erdei termelést az állam intézi és látja el s az erdei termékeket az állam értékesíti, a haszonnal azonban a birtokosnak számol el. Hol van mindebben az erdők hasznáról való rendelkezés feltétlen jogáról való lemondás? Az a költség pedig, amit állami ellátás esetében természetes gazdasági kiadásként a birtokosok számláján s nagyrészt az erdők telepítésére, ápolására, erdőgazdasági beruházásokra s hasonló egyebekre fordítanak, ha érinti is az erdőbirtok hasznának arányait, kifejezetten a gazdasági okszerűség folyamánya és így elsősorban is olyan gazdasági magánérdeket szolgál, amit a helyesen gazdálkodó birtokos állami beavatkozás nélkül sem mulaszt el!

Az állami erdőhivatalok hatáskörét és működési körét — amint azt már fennebb említettük — fölösleges részletezettséggel szögezte le és aránytalanul szűk határok közé szorította a törvény. A gyakorlatban azután úgy alakult ki a helyzet, hogy az erdőhivatal közvetítő szerv lett az alája rendelt járási erdőgondnokságok, mint alsófoku adminisztratív intézmény, továbbá az erdőbirtokosok, a közigazgatási bizottságok és a minisztérium között.

Az állami erdőhivatal tulajdonképpen nem „kezeli“ a reá bizott erdőket, végeredményében nem is ügyel fel azokra, hanem

csak utbaigazításokkal szolgál a kerületébe tartozó erdőbirtokosoknak.

A mai beosztás mellett pedig, amikor az elsőfoku adminisztratív intézményre, az erdőgondnokságra a legtöbb esetben tagolt, részekben szertefekvő, sőt nem egy esetben 50—60 birtokos tulajdonát alkotó 60—80.000 hold erdő is van bízva, egy erdőhivatal kerületébe pedig nem egy esetben 100—200.000 hold erdő is tartozik, az erdőtiszt az erdőgazdaság ellátását közvetlenül nem végezheti, sőt még nem is vezetheti az elvárt eredménnyel.

E tekintetben a következő összeállítások tanulságos képet mutatnak.

I.

Az állami erdőhivatalok megoszlása az ellátásukra bízott erdőterületek szerint az 1911. év végén a következő volt:

5— 10.000 kat. hold erdővel:	1 erdőhivatal
10— 15.000 " " "	1 " "
15— 20.000 " " "	4 " "
20— 25.000 " " "	2 " "
25— 30.000 " " "	2 " "
30— 35.000 " " "	3 " "
40— 45.000 " " "	4 " "
45— 50.000 " " "	1 " "
50— 55.000 " " "	2 " "
55— 60.000 " " "	3 " "
60— 65.000 " " "	3 " "
65— 70.000 " " "	3 " "
70— 75.000 " " "	2 " "
75— 80.000 " " "	1 " "
80— 85.000 " " "	1 " "
90— 95.000 " " "	1 " "
100—105.000 " " "	1 " "
110—115.000 " " "	1 " "
125—130.000 " " "	1 " "
150—155.000 " " "	1 " "
190—195.000 " " "	1 " "
210—215.000 " " "	1 " "
230—235.000 " " "	1 " "
235—240.000 " " "	1 " "
305—310.000 " " "	1 " "

II.

A járási erdőgondnokságok megoszlása a kezelésük alatt álló erdőbirtokok szerint 1911. év végén a következő volt:

1 erdőbirtokon felül	10 erdőbirtokig	4 erdőgondnokság
10	20	6
20	30	5
30	40	10
40	50	11
50	60	5
60	70	10
70	80	7
80	90	7
90	100	12
100	110	14
110	120	5
120	130	9
130	140	6
140	150	8
150	160	8
160	170	6
170	180	3
180	190	5
190	200	4
200	210	2
230	240	1
240	250	2
250	260	1
310	320	1
330	340	2
380	390	1

III.

A járási erdőgondnokságok megoszlása az ellátásukra bízott erdőterületek szerint az 1911. év végén a következő volt:

1— 2.000 kat. hold erdővel	1 erdőgondnokság
2— 4.000 " " "	1 "
4— 6.000 " " "	7 "
6— 8.000 " " "	8 "
8—10.000 " " "	11 "
10—12.000 " " "	15 "
12—14.000 " " "	9 "
14—16.000 " " "	15 "

16—18.000	kat.	hold	erdővel	10	erdőgondnokság
18—20.000	"	"	"	12	"
20—22.000	"	"	"	9	"
22—24.000	"	"	"	10	"
24—26.000	"	"	"	10	"
26—28.000	"	"	"	3	"
28—30.000	"	"	"	5	"
30—32.000	"	"	"	5	"
32—34.000	"	"	"	4	"
34—36.000	"	"	"	3	"
36—38.000	"	"	"	2	"
38—40.000	"	"	"	2	"
40—42.000	"	"	"	2	"
46—48.000	"	"	"	1	"
48—50.000	"	"	"	1	"
50—52.000	"	"	"	1	"
54—56.000	"	"	"	1	"
56—58.000	"	"	"	2	"
58—60.000	"	"	"	1	"
60—62.000	"	"	"	1	"
62—64.000	"	"	"	1	"
70—72.000	"	"	"	1	"
92—94.000	"	"	"	1	"

Természetes erdőfelújításról és hasonló egyéb, gazdasági intenzivitásra vezető eljárásokról szó sem lehet, mert sem a kijelölés, sem a végrehajtás ellenőrzésére nincs ideje az erdőtisztnek. Ezért ezután teljesen általánosította ez a rendszer a tarvágást és ezzel, miként fennebb vázoltuk, kutforrásává lett sok gazdasági bajnak.

Ez a törvény különben szintén belevonja az erdőhivatalokkal kapcsolatos adminisztrációt a vármegyei igazgatás szerveibe, főleg pedig a vármegye közigazgatási bizottságába; s ezzel belésett ugyanabba a hibába, amit az erdőtörvénynél már elítéltünk.

A törvény hatáskört a laikus közigazgatási bizottságnak és elnökének, nem a hivatalnak ad; s ezzel a hivatalnak az erdészeti ügyek intézésénél csak másodrendű szerepet biztosít. Ilyen eljárással egyben nagyon körülményessé teszi az adminisztrációt s azt igen kedvezőtlenül befolyásolja, amint azt már az erdőtörvény bírálatánál is megállapítottuk.

Ez a szervezet a reá bizott erdők állami ellátását mind a

mai napig nem tudta megkedveltetni a birtokosokkal és ezeknek főleg az a része, mely erdőbirtoka arányai folytán abból nem csak házi szükségletét fedezi, hanem jövedelmét is várja, valósággal nyügnék tekinti ezt az intézményt.¹⁾

A törvény életbelépte óta eltelt 20 év bőséges tapasztalata alapján meg kell ezért állapítanunk, hogy ez a hivatali szervezet nem vált be. Az annyi jó szándékkal és munkával előkészített rendeltetését minden tiszteletreméltó igyekezet daczára legtöbb helyütt az elvárt eredménnyel betölteni nem képes. Nem jelenti ez a kijelentésünk azt, hogy az erdőhivatalok személyzete nem végzett volna igen tiszteletreméltó és sok helyütt szép eredménnyel járó munkát, ha csak a birtokhatárok és a birtokviszonyok rendezését felölelő nagy munkára, a fahasználatok arányainak szabályozására, vizmosások megkötésére és kopárfásításokra stb. utalok, azt hiszem, máris igazoltam a jóra való munkásság nagy körét.

Legszébb sikereit még ott érte el ez az intézmény, ahol a törvény felhatalmazása alapján a földművelési miniszter sajátosképen „kivételesen“ megengedte, hogy a hivatal a törvénybe foglalt feladatokon kívül a gazdasági teendőket is elláthassa.²⁾ Bármily különösen hangzik is, — az ilyen esetek tényleg nagyon kivételesek voltak.

A most taglalt törvénynek különálló második része a közbirtokosságok és a volt urbéreszek osztatlan tulajdonában levő, közösen használt erdők és a kopárterületek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról gondoskodik.

¹⁾ Hozzájárul az averzióhoz a törvénynek az a rendelkezése, mely szerint a birtokos a helyszínére kiinduló tisztviselőnek szállást, fuvarát és a végzendő munkához anyagot és munkaerőt köteles szolgáltatni.

A mezei munkával elfoglalt nép tavasztól késő őszig vagy a legelőn, vagy igában tartja állatait és vonakodik az erdészeti részére elrendelt fogat szolgáltatásától, amit a jobbágyvilágra emlékeztető robotnak tekint. Elképzelhetjük azonban annak az erdőtisztnek a munkakedvét is, aki nem egy esetben bivaly- vagy tehénfogatot kap, mely őt az erdőbe vigye. A határ-kijelöléshez, a határ-állandósításhoz, felméréshez, erdőbecsléshez stb. naponta változó és kedvetlenül dolgozó kirendelt munkaerőt kénytelen igénybe venni. Ámde hányszor fordul elő, hogy sem fuvarerő, sem munkaerő egyáltalán nem áll rendelkezésre, s az erdőmérnök napokon át ennek kálváriáját járja!

²⁾ Szabadka és Szeged város erdőbirtokát ilyen értelemben és igen szép sikerrel látja el az államerdészet.

A kormányzat — miként az indokolás mondja — ezzel a törvénnyel a közbirtokosságok és urbéresek vagyionkezelése körül tapasztalható rendezetlen és káros állapotokat akarta megszüntetni.

Ennek érdekében a törvény e második czime egyfelől abból az alapelvből indul ki, hogy a közös birtokosok törvényes formák között szervezkedésre, a közös vagyon kezelése és használata tekintetében pedig szabályok alkotására köteleztessenek. Másik alapelve pedig az, hogy a hatóságok felügyeleti joga a közös birtokosok ezen szervezetének működésére folytonossá és hatályossá tétessék. Ennek a két alapelvnek a szolgálatában azután elrendeli a törvény, hogy a közös birtokosok közös erdeik és közös kopárterületeik gazdasági ügyeinek intézése céljából záros határidőn belül szervezkedjenek és megjelöli lényegesebb részeiben magát a szervezetet is.

E szervezet szerint a közös erdők és kopárterületek ügyeit a közös birtokosok gyűlése intézi, amely határozatait, egyes meghatározott eseteket kivéve, a jelenlevő közös birtokosok arányrészek szerint számított szavazatának általános többségével hozza meg. A gyűlés határozatait pedig a közös birtokosok közül választott közegek hajtják végre.

A törvény indokolása kiemeli, hogy a gyűlésnek ez a hatásköre csak a közös erdők kezelésére és használatára terjed ki, anélkül, hogy a magánjogokat érintené. „Jogokat nem adhat — ugymond az indokolás — és nem is vehet el; a közös erdők és kopárterületek állagát el nem idegenitheti, meg nem terhelheti és a jogosultak közt egyenként fel nem oszthatja, sőt a közös tiszta jövedelem fölött sem rendelkezhetik szabadon, hanem a jogosultak között arányrészek szerint kiosztani köteles.”

A gazdasági ügyek intézése tekintetében azonban széles körű autonómiát biztosít a szervezet a gyűlésnek; s úgy intézkedik, hogy a közös erdők és kopárterületek gazdasági ügyei a törvény erejével bíró szabályzat szerint intéztessenek. Ezt a szabályzatot pedig, amelynek a szervezetet is magában kell foglalnia, maga a közbirtokosok gyűlése állapítja meg, amelynek szabad rendelkezési jogát csak bizonyos külön körvonalazott esetekben korlátozza a törvény.

Végül kimerítően szabályozza a közigazgatási hatóság fel-

ügyeleti jogát oly rendelkezésekkel, amelyekkel azt czélozza, hogy a felügyelet ne csak az ellenőrzésre terjedjen ki, hanem arra is módot nyújtson a hatóságnak, hogy a közös birtokosokat kötelelességeik teljesítésében hathatósan támogassa, s hogy a törvény rendelkezéseit büntetések alkalmazása nélkül is idejében érvényre juttathassa.

Leirtuk mindezt lehetőleg a törvény indokolásának szavaival; leirtuk egyfelől annak igazolásaképpen, hogy mennyi jóra való igyekezet, becsületes szándék sugalta a törvényalkotást, másfelől annak megvilágítására, hogy az akkor felszinen volt jogi elméletekkel szaturált törvénynek egyébként szép idealizmusa a gyakorlatban, a való életben miért nem hozta meg a kívánt eredményt.

Itt arról az ellentétről, ami a kérdéses erdők állami ellátásának módja tekintetében az eddig kifejtett álláspontunk és a törvény rendelkezései tekintetében fennáll, újból megemlékezni nem kívánunk.

A törvény végrehajtásának lehetőségét elemezve, meg kell azonban állapítanunk, hogy az abban körvonalozott az a szervezet, amelynél az erdőtiszt a szakértő tanácsadó, a közbirtokosok ülése az elhatározó, annak megbizottai a végrehajtó, a vármegyei közigazgatási bizottság pedig az ellenőrző szerv a birtok ügyeinek ellátásánál még a legkedvezőbb esetben is fölöttébb nehézkes és olyan körülményes eljárásokat kíván meg, amelyekkel a mai körülmények között és a belátható jövőben a kitűzött czélt a siker reményével biztosítani nem lehet.

Főleg erdős hegyidékeken igen gyakori emellett az az eset, amikor a közbirtokossági elnök még csak írni és olvasni sem tud s amikor ennek az intézménynek a szolgálatára nem is az intelligenciának, de még a tudásnak is azon a minimális fokán álló egyéneket sem lehet találni, akik a törvény által megkívánt szervezkedést végrehajtani és az abban előirt feladatokat és kötelezettségeket teljesíteni képesek lennének.

Ilyen esetben az erdőtiszt a nagy fáradsággal összeállított ügyviteli szabályzat végrehajtását is kénytelen vállalni s ha valamelyes eredményt is elérni kíván, minden törekvésének oda is kell irányulnia, hogy a törvényben előirt körülményes eljárást ezzel az „autonom“ szervezettel legalább papíroson úgy vitesse

keresztül, hogy sem őt, sem mást a szabálytalan eljárás vádja ne érhesse. Ha mindezt a járási erdőgondnokságoknak és állami erdőhivataloknak törvényesen előírt és fennebb vázolt teendőivel egybevetjük, világos képét nyerjük a járási állami erdőtiszt szolgálati szerepének és meg van a magyarázata ügybuzgósága sikertelenségének.

A közigazgatási hatóságok felügyeleti joga pedig, bármilyen hatályossá kívánta is azt tenni a törvény, az adott körülmények között rendszerint czéltalan és értéktelen!

Az 1898. évi XIX. t.-czikkről ezek után már nincs több szavunk. Ha pedig elgondoljuk, hogy az erdők konzerválása érdekében és ennek a czélnek a szolgálatában az azóta eltelt 20 év alatt mind a mai napig általános érvényű újabb intézkedések megint nem történtek: világosan áll előttünk a helyzetkép, amint hogy magyarázatát találjuk annak a sok gazdasági bajnak, ami abból származott, hogy a magyar erdőgazdasági politikát a törvényhozás az egységes közigazdasági érdekeknek megfelelő irányba nem terelte. Magyarázatát találjuk annak is, hogy a magyar erdészeti szolgálat a fejlődő viszonyoknak megfelelő organizáltság hijján s a kifejtett odaadó tevékenység daczára sem tudta azokat a sikereket biztosítani, amiket rátermettsége révén egyébként nehézség nélkül elérhetett volna.

4. Erdőgazdaságpolitikánk hiányairól általában.

A törvényes rendelkezések és az azok végrehajtására hivatott szervezet közegei a legodaadóbb törekvések mellett sem tudták megakadályozni az erdőpusztítást és nem tudták megteremteni az erdőgazdálkodás általános rendjét Magyarországon. Nem tudták kellő mértékben a kopárok és vizmosások keletkezésének útját állani. Nem volt elég erejük ahhoz, hogy a meglévők beépítését és befásítását az annyira kívánatos tervszerű gyorsasággal biztosítsák.

Mindezt nem embereket, de az elmúlt idők közállapotait, intézményeit és törvényhozását okoljuk! Ezeknek köszönhető az a sajnálatos megállapításunk, hogy az okszerű erdőgazdálkodás a *kellő általánosságban* mind a mai napig nem tudott polgárjogot szerezni Magyarországon!

Magánbirtokosaink közül többen még csak tudatára sem

jöttek annak, hogy az erdőben is lehet, sőt észszerű tartamos és belterjes gazdaságot üzni. Hogy az erdőt nemcsak kihasználni, de jövedelmesen használni is lehet. Hogy erdőgazdálkodás belterjesen folyhat anélkül, hogy az erdőt csak részben is tarra vágnók.

Nálunk nem egy helyütt még az üzemtervszerű erdőhasználás sem jutott tovább, mint hogy kijelölik az esedékes állományokat s termelő vállalatoknak lábon eladják a tarolásra kijelölt erdőrészt. Tehát „kihasználják“ aránylagos területen az erdőt. Annak többi része pedig használatlanul, érintetlenül, parlagon áll anélkül, hogy benne gazdaságot üznének.

Kedvező ilyen viszonylatnál még az az eset, ha csak annyit használnak, amennyit az üzemterv előír, s ha valamiképen beültetik s megóvják az erdőt az emberek és állatok károsításai és a tűz pusztításai elől.

Milyen gyakori, hogy nem tartják be az előírások arányait, hogy egyáltalán nem, vagy nem megfelelően fásítják be a levágott területeket, hogy a vágás földjét és a fiatalost, de még az öreg erdőt sem védik, nem óvják a károsítások elől.

Szóval nem egy helyütt még a törvényes felügyelet alatt álló, ugynevezett korlátolt forgalmu erdőbirtokon sem felel meg az erdőnek a használata és védelme a törvényszerű követelményeknek; annál kevésbbé üznek azokban olyan eljárásokat, amelyek az okszerű erdőgazdálkodásnak megfelelnek.

A hitbizományi és egyházi erdőbirtokok legtöbbszei ugyanis mind ma napig nem végeztek olyan beruházási munkákat, amelyek azok belterjességét fokoznák! Azon a kevés helyen pedig, ahol beruháztak, azt korántsem olyan arányokban tették, amint a gazdasági okszerűség azt megkívánta.

Nem kötelezi ugyanis semmiféle rendelkezés az egyházfőt, a káptalant stb., hogy hatalmas birtoka jövedelméből vagy az erdőbirtok aránylagos megterhelésével biztosított hitel igénybevétele mellett megfelelő beruházásokat létesítsen. Ugyanígy van ez a hitbizományi birtokokkal. Pedig elképzelhető-e egy gazdasági üzem belterjes fejlődése ott, ahol a birtokot csak használják, abból csak jövedelmet huznak, de belé semmit sem ruháznak! Ezért ezután minden ápolás, gondozás és hasznos gazdasági művelés nélkül nő fel az erdő! Gazdasági berendezések nélkül, szállító

eszközök hiányában áll a rengeteg anélkül, hogy csak hozzáférhető is lenne.

Ilyen körülmények között az esedékes vágások vételére a leggyakoribbak azok az ajánlatok és azok is a legkedvezőbbek, amelyek 10—20 évre kívánják lekötni az esedékes fatermést. Rendszerint az az indokolás, hogy a „kihasználás“ biztosításához elkerülhetetlen berendezések költségei csak ilyen időn belül rentabilisak. Annyira általános már az ilyen felfogás, hogy az erdőbirtokok intézői a tulajdonos vagy haszonélvező elé az értékesítéshez nagy részt már csak ilyen javaslatot terjesztenek.

A hitbizományi bíróságok ép úgy, mint a kormányservek eddig nem vetettek gátat az ilyen eladási módnak, mert nem tették mérlegelés tárgyává azt, hogy megrövidül-e a jogutód az ilyen eljárással és megfelel-e ez az értékesítési mód az okszerű erdőgazdálkodás rendjének!¹⁾

A kitermelési vállalat természetesen olyan berendezéseket létesít, amelyek üzleti érdekeinek megfelelnek és üzleti vállalkozásában s annak tartama alatt kifizetődnek.²⁾ Jönnek azután — legtöbnyire messze vidékről — a kisvasut építő, majd a fatermelő munkások, akikkel nekilát a vállalat a gyarmatias kihasználáshoz.

Letarolják az erdőt, kiszállítják a fát, majd felszedik a sineket s a nagy vágások, nem egy esetben egész völgyek, legalább száz évre újra hozzáférhetlenné lesznek, gazdasági művelés nélkül maradnak s azokon csak a természet végtelen nyugalma honol.

Lehet-e ezt a rendszert, ezt az eljárást „gazdasági“-nak nevezni? Ellátható-e az az „okszerűség“ jelzőjével?

Még ha be is ültetik a pusztaságokat, ha védik is a legelő állat károsításai elől, ha nő is újra erdő a tarra-vágott hegyoldalakon: nem történhetik mindez az okszerűség jegyében, mert

1) Ezek azok a nem egy esetben sok milliós eladások, amelyek iránt, mert nem egy esetben nagy haszonnal jártak, ujabban a bankok is olyan élénken érdeklődtek; és amelyek már eleve kizártak minden gazdasági okszerűséget.

2) Manapság erdei vasut és fűrésztelep az, ami az ilyen kitermelési vállalattal elmaradhatatlan.

nem felel meg a gazdaság észszerű rendjének és semmiképen sem fedi a közgazdasági érdekeket!

Mindez, ~~amit most leirtunk~~, teljes, sőt fokozott mértékben áll a volt urbéreses erdejére, a községi és közbirtokossági erdőkre is. A fennebb elég részletesen vázolt körülmények ugyanis sem időt, sem módot nem nyújtanak a mai állami adminisztrációnak, hogy más értékesítési eljárásokat alkalmazzon és ezzel is okszerűbb irányba terelje ezeknek az erdőbirtokoknak a gazdasági ügyét. Ellátásukat különben még súlyosabbá teszi az a körülmény is, hogy a számarányban is elégtelen altiszti személyzet még ma is az urbéreses, községek és közbirtokosságok éhbérén tengődik, amiért jelentékeny részében kifogásolható anyag is, szemben az egyházi erdőbirtokok számban és viszonylag jóval nagyobb és javarészt teljesen megfelelően javadalmazott s a szolgálathoz eléggé alkalmas altiszti személyzetével.

A községi, közbirtokossági és urbéres erdők ezért korántsem részesülnek a megkívánt védelemben, ami pusztulásuk egyik magyarázatát is adja!

Külön kategóriába ugyan, de a kifogásolható gazdasági rend szempontjából ide sorakoznak nagyobb részt azoknak a városoknak az erdei is, amelyek törvényes alapon maguk gondoskodnak erdővagyonuk ellátásáról. Ezeknek az erdőbirtokoknak magukra hagyott intézői a városi tanácsulések és közigazgatási határozatok utasításai által befolyásolva, az okszerű gazdasági rend érvényesítését még csak meg sem kísérelhetik. A helyi érdekeltségek befolyása alatt hozott határozatok előírásai szerint kell kezelniök a város erdővagyonát, nehogy ellentétbe kerüljenek a városatyák, a helyi sajtó és a közönség érzelmeivel.

Fel kell e helyütt még említenünk azt is, hogy amíg manapság annyira kultiválják az erdők szertelen tarra-vágását Magyarországon, addig, mint fennebb vázoltuk, a múlt század legelejéről származó törvények az erdők természetes felújítását rendelték el és ezzel az erdők tarra-vágását tilalmazták. Ámde üzemtervek, megfelelő gazdasági berendezések és az erdészeti szolgálat kellő organizációja nélkül nem lehetett gazdasági rend, s így hovatovább anarchia következett be az erdők használata körül.

Az 1879. évi várva-várt erdőtörvény akkor az erdőpusztítás

megakadályozására és a gazdasági rend megteremtésére volt hivatva.

Mint láttuk, a törvény 17. §-a bizonyos kategóriák közé tartozó birtokokon tényleg meg is szüntette az anarchiát, sőt teremtett azokon bizonyos, ha nem is mindenütt kielégítő gazdasági rendet. Nem biztosította azonban ezeken a gazdasági fejlődés feltételeit, amint nem akadályozta meg az erdőpusztítást azokon a birtokkategóriákon, amelyek a törvény 17. §-a alá nem tartoznak.

Az erdőtörvénnyel nyert az erdők tarvágása törvényes formát Magyarországon.

A térszakozás és annak variációi hazánkban nagyra nevelték a tarvágásos rendszert, amelynek súlyos következményei a 17. § alá tartozó birtokokon lépten-nyomon jelentkeztek. Ezt a rendszert azután az 1898. évi XIX. t.-cz. előírásai a volt urbéresnek erdőbirtokaira, a közbirtokossági és községi erdőkre nézve csak megerősítették, mert a szolgálati rend az intenzivebb és gazdaságosabb eljárások biztosítását a legtöbb esetben egyenesen kizárta.

Annak idején maga a kir. kincstár is behódolt a tarvágásos rendszernek s hatalmas birtokain egy ideig területszerinti eladásnál 10—15 évre egyszerre és előre értékesítette a tarvágásra szánt s a jelzett időre esedékes fatermést.

Le kell szögeznünk különben, hogy ez a tarvágásos rendszer Európa egyik nemzetének erdőgazdaságában sem jutott olyan általános érvényre, mint Magyarországon. A faállományok területszerinti, tövön való értékesítése pedig szintén nálunk nyert legelterjedtebb alkalmazást Európában.

A tarvágásos rendszernek a legprimitivebb értékesítési eljárással kapcsolatban ez a nagyarányú érvényrejutása támasztotta azután a laikusokban azt a gyakran kifejezésre jutó felfogást, hogy az erdőgazdaság szinte egyedüli hivatása a turnusszerű vágások kijelöléséből, azok tövön való eladásából, meg abból áll, hogy a letarolt területeket beültesse.

Szinte általánossá lett az a nézet is, hogy akit a törvény arra kényszerít, az az üzemterv előírásai szerint vágja, míg az, akit a törvény erre nem utal, akkor vágja erdejét, amikor azt jól értékesíteni tudja. Mert az erdő, ha „tarolásra“ el nem adjuk,

alig hoz valamit, vagy nem hoz semmit, míg az erdő eladásából befolyt összeget módunkban áll jól kamatoztatni. Örvendhetünk tehát, ha a közforgalmi eszközök fejlesztése révén olyan kedvező körülmények közé jutunk, hogy erdeink faállományának elfogadható vevője akad.

Ilyen felfogás mellett például erdős vidéken tervezett vasutvonal engedélyezésének kérdésénél a legutóbbi időkig szinte minden esetben azt olvashattuk a napilapok „közgazdasági“ rovatában, hogy a vasut létesítése esetén mód nyílik majd nagyarányú erdőterületek „kihasználására“, „erdőipar“ kifejlesztésére stb. Mintha bizony egy ilyen vasutvonal építéséhez a gyarmatszerű kizsákmányolás és nem a tartamos gazdálkodás biztosításának feltétele és a gazdasági fejlődés érdeke fűződnek.

A tarvágásos rendszernek a vázolt kezdetleges eladási móddal, a terület szerint lábon történő értékesítéssel kapcsolatos kialakulása eredményezte azután, hogy az ország fatermése, tiszteletreméltó esetek kivételével, szinte gyarmatszerű hasznosításban javarészt nagy vállalatok monopóliuma lett. A kincstár közel 3 millió kat. hold erdőbirtokán 10 év következetes munkájával a házilagos gazdálkodást vezette be.

Az adott viszonyok között ezért sem a gazdasági eljárások, sem az ezek kapcsán kialakult fakereskedelem a legtöbb helyütt kellő mértékig nem állott, mert nem állhatott az ország jól fel-fogott gazdasági fejlődésének szolgálatában.

A fentiekben vázoltak tehát beigazolhatják azt, hogy a községi közbirtokossági erdőknek, valamint a volt urbéresek erdőbirtokának állami ellátása a legjobb szándék és a nem egy irányban kifejtett jósikerű tevékenység dacára a mai rendszer mellett a kívánatos mértékben nem biztosítja az erdők fenntartásának és az erdők használatának azt az okszerű rendjét, amely az ország közgazdasági érdekeinek megfelel. Beigazolhatják azt is, hogy az eddigi törvényes intézkedések a hitbizományi és egyházi erdőbirtokokon sem tudták kellő mértékben azt a gazdasági okszerűséget megteremteni, amely ugy a magángazdasági, mint a nemzet-háztartási érdekeket legjobban szolgálná. Beigazolhatják végül azt is, hogy az állami erdőfelügyelet a 40 év előtt megállapított szervezetével az erdők fenntartásának szolgálatát a fejlett viszonyoknak

megfelelő mértékben és a kívánt értelemben legjobb szándékai ellenére is azért nem tudta jó sikerrel ellátni, mert újabb és megfelelő törvényes intézkedések nem támogatták eljárásában.

Ha pedig az erdőfenntartás szolgálata az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó birtokon sem járt a kívánt mértékű sikerrel, könnyen megérthető, hogy nem tudta a kívánt mértékig megakadályozni azt a féktelen erdőpusztítást, mely az utóbbi évtizedeken át a magánjogok szabadsága czimén és az önrendelkezési jogok törvényes védelme alatt az erdőtörvény 17. §-a alá nem vont ugynevezett szabadforgalmu erdőbirtokokon minden korlátozás nélkül folyt és sok helyütt olyan kedvezőtlen közgazdasági következményekkel járt!

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK. *)

I.

Kérelem erdészeti szakkönyvek adományozása tárgyában.

Erdészeti szakkönyveink legfontosabbjai a könyvpiaczon teljesen elfogytak, újabb kiadások rendezését pedig a háboru és az azt követő zavaros állapotok lehetetlenné tették. Ennek következtében tanuló ifjúságunk nagy nehézségekkel küzd: nincsen tankönyve. Ez a szakoktatás óriási hátrányára van; nem elég, hogy az oktatás rövid tanfolyamokba összetömörítve történt, az így szerzett hiányos ismereteket tankönyvekből sem pótolhatják a főiskolai hallgatók és az államvizsgára készülő ifjak. Egy-egy könyv kézről-kézre jár s államvizsgák idején az Országos Erdészeti Egyesület könyvtárában lévő néhány példány iránt óriási a kereslet.

Ezeken a szomoruan káros állapotokon úgy lehetne némileg segíteni, ha idősebb kartársak, elhunyt kartársak özvegyei s egyáltalában mindenki, akinek nincsen sürgős szüksége a hiányzó

*) Jelen rovatban a nyomdai árak nagy emelkedése és az Erdészeti Lapok rendelkezésére álló papirkészlet csekélysége következtében a választmányi és közgyűlések jegyzőkönyveit az eddigi eljárástól eltérően egyelőre csak kivonatban közölhetjük.

Szerk.